

Zpráva o českém knižním trhu 2023/2024

24

Vydal **Svaz českých knihkupců a nakladatelů** v roce 2024.

Autoři jednotlivých kapitol:

Radovan Auer (Svět knihy) 1c

AVA 9

Erika Frýbortová (Euromedia Group) 7

Ivo Magera (Albatros Media) 3, 7

Filip Růzha (AK Růzha) 1b, 4, 10

Václav Štěch (Palmknihy) 8

Marcela Turečková (SČKN) 1a, 1b, 1c, 1d, 1e, 2, 4, 5, 6

Martin Vopěnka (Práh) Úvodem

Sazba: Tibor Vizi

© SČKN, 2024

ISBN 978-80-908778-5-6

OBSAH

1. SČKN nejen v letech 2023/2024	4
a) Priority nového představenstva SČKN	4
b) Kvalitní legislativa je základ oboru	5
c) Největší český knižní veletrh: Svět knihy Praha	10
d) Tradiční projekty SČKN: CJO, NKD, TOP 10, Kniha ti sluší, Dámeknihu.cz, Knižní novinky	11
e) Z plánovaných projektů: Registr českých knih	12
2. Struktura knižní produkce v roce 2023	14
3. Celkový objem knižního trhu a průměrná cena knihy v roce 2023	16
4. DPH v roce v letech 2023 a 2024	18
5. Nakladatelé v roce 2023	20
6. Státní podpora knižního trhu v roce 2023	22
7. Knižní maloobchod a velkoobchod v letech 2023 a 2024	23
8. E-knihy v roce 2023	26
9. Audioknihy v roce 2023	28
10. Obecné právní povinnosti nakladatele	30

ÚVODEM

Rok 2023 nebyl snadný pro obyvatele České republiky ani pro českou ekonomiku. Tím spíše pro český knižní trh. Pokles obratu tištěných knih o cca 4 % a celkový pokles cca o 1 % ještě nemusí působit nijak dramaticky. Jedná se však o srovnání absolutních částek, tedy bez započtení inflace. Ta činila 10,7 %. Knihy však zdražily „jen“ o cca 6 %.

Jak tato čísla porovnat? Knižní trh v reálných tržbách poklesl o více než 10 %, segment tištěných knih ještě více. Knihy zdražily méně než o inflaci. Prodalo se výrazně méně kusů tištěných knih (cca o 9 %). To vytváří další tlak na cenu knihy, protože při nižším počtu vydaných výtisků se cena přípravy knihy promítne do ceny jedné knihy více.

Ve světle těchto informací nás nemůže překvapit, že v roce 2023 vyšlo výrazně méně nových titulů – zhruba o 1500, což znamená pokles o více než 10 %. Můžeme za tím vidět dva důvody: Jednak v době covidu ustala investiční aktivita, což se projevuje v dlouhodobém horizontu, nejvíce v horizontu jednoho až tří let. A jednak rostoucí výrobní náklady společně s menším počtem realizovaných výtisků vytlačují část produkce z trhu – jednoduše proto, že nakladatel u těchto titulů neumí stanovit maloobchodní cenu, která by pro něj byla rentabilní a pro zákazníka ještě přijatelná.

Zatím vše bohužel nasvědčuje tomu, že negativní trend pokračuje i v roce 2024. Trh v tomto roce téměř výlučně zachraňuje nulová sazba DPH na knihy. Toto opatření se tak v první fázi své platnosti uplatňuje především jako jakýsi záchranný kruh, protože bez něj bychom byli svědky drastických dopadů ekonomické situace na všechny subjekty knižního trhu a tím i na schopnost knižního trhu plnit své společenské funkce.

Přesto věříme, že dříve či později se projeví i prorůstové vlivy nulové sazby, knižní trh se navrátí k růstu a zastaví se pokles počtu vydaných titulů.

Ing. Martin Vopěnka
předseda Svazu českých knihkupců a nakladatelů

1. SČKN NEJEN V LETECH 2023 A 2024

SČKN je profesní organizace knihkupců a nakladatelů, tj. spolek, který je řízen jedenáctičlenným představenstvem, jež je voleno členskou schůzí a volí ze svého středu předsedu svazu. Konkrétní provoz spolku je zajišťován sekretariátem vedeným ředitelem SČKN. Na každé funkční období si představenstvo vytýčuje **priority své činnosti**. V roce 2024 proběhla volební členská schůze, na níž spolek zvolil nové představenstvo. Toto jsou aktivity, které si noví členové stanovili jako svůj cíl nejen pro své volební období:

a) Priority představenstva SČKN 2024–2027

1. Od ledna 2024 získaly knihy po právu podporu v podobě nulové sazby DPH. Uděláme maximum proto, aby se toto zařazení stalo trvalou součástí daňového systému České republiky, a nepodléhalo změnám vlád či nálad ve společnosti. (M. Vopěnka.)
2. Významným argumentem pro zařazení knih do nulové sazby DPH je mimo jiné přímá úměra mezi čtením v dětství a úspěchem v budoucím životě. Zaměříme se proto na podporu čtenářství a informovanost veřejnosti o jeho příznivých dopadech. Pro celoplošné kampaně budeme hledat další zdroje financování. (V. Kadlec, T. Reichel.)
3. Státu budeme navrhnout podporu čtenářství formou darovaných knižních poukázek určitým ročníkům základních či středních škol. (M. Vopěnka.)
4. Uvědomujeme si, jakému tlaku čelí maloobchodní knihkupecká síť. Budeme hledat nástroje, jak knihkupcům v jejich situaci pomoci, a to v oblasti poradenství čerpání státních i lokálních podpor, bankovních záruk, společných nákupů energií atd. (M. Zpěvák.)
5. V dialogu s Ministerstvem kultury ČR se zasadíme o revitalizaci grantového systému tak, aby byl administrativně nenáročný, pružný a aby v něm byl dostatek prostředků. Budeme hledat i další formy podpory zejména pro malé nakladatele. (D. Podhradský, M. Vopěnka, T. Reichel.)
6. Novou výzvou v oblasti ochrany zájmů autorů i nakladatelů je využití AI. Budeme prosazovat takové legislativní kroky, které zabrání bezplatnému využívání autorsky chráněných zdrojů pro trénování a plnění AI systémů. Budeme usilovat o vznik licencovaného systému pro zařazování do AI. (R. Sviták.)
7. Nadále chceme čelit nelegálnímu šíření digitálního obsahu, stejně jako nadměrnému zpřístupňování tohoto obsahu knihovnami. (R. Sviták.)
8. Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR budeme usilovat o vznik Národního registru knih založeného na mezinárodních standardech metadat knih a o zapojení tohoto registru do sdílení informací na knižním trhu. (P. Valo, M. Zpěvák.)
9. Budeme usilovat o zařazení audioknih, elektronických knih a přístupů do databází e-knih mezi uznatelné zaměstnanecké benefity tak, jako tomu už je v případě tištěných knih. (M. Oweyssi, M. Vopěnka, R. Sviták.)
10. Budeme hledat funkční obchodní modely pro projekt Dáme knihu tak, aby výnos tohoto projektu snížil tlak na zvyšování členských příspěvků. (M. Turečková.)
11. S ministerstvem financí znovu otevřeme debatu o možnosti rychlejšího odpisu skladových zásob knih. Knihy jsou specifické tím, že mají po vydání zůstat na trhu déle než jiné zboží. Nakladatel tak běžně odepisuje jen malou část skutečně vynaložených nákladů, což zhoršuje jeho finanční situaci a blokuje investice. Nezřídka je třeba knihy doprodat za minimum ceny, anebo dokonce zlikvidovat, aby došlo k uplatnění skutečně vynaložených nákladů. Jinou formou by mohlo být zavedení daňově uznatelných rezerv na výrobu knižních zásob. (M. Vopěnka, Z. Pavelka.)
12. Ve spolupráci s Uníí zaměstnavatelských svazů budeme nadále hledat příležitosti pro účast v dotačních programech na školení zaměstnanců našich členů. (M. Vopěnka.)
13. V součinnosti se společností Svět knihy, s. r. o., která je zřízena Svazem, budeme hledat další cesty k zvýšení významu a dopadu veletrhu Svět knihy, případně i dalších akcí organizovaných Světem knihy. (R. Auer.)
14. V neposlední řadě chceme aktivně oslovovat subjekty knižního trhu, které nejsou členy Svazu, a vysvětlovat jim smysl jejich členství ve Svazu. (P. Lovecký, D. Podhradský, A. Radoušová.)

Pořadí priorit nekopíruje význam, který je jednotlivým bodům přikládán, v závorce jsou jmenovitě uvedeni garanti jednotlivých bodů.

Svaz českých knihkupců a nakladatelů (SČKN) byl **založen v roce 1879** z podnětu J. R. Vilímka, J. Otta, F. Topiče a dalších osobností za účelem **šíření českých knih a dodržování profesní etiky**. Roku 1949 byl zlikvidován, ale v roce 1990 obnovený svaz na odkaz historické organizace vědomě navázal a vytkl si za cíl hájit v tržních podmínkách společné profesní zájmy nakladatelů, distributorů a knihkupců.

SČKN je registrován jako **zapsaný spolek**, jehož členy jsou nakladatelé, knihkupci, distributoři a další subjekty s vydavatelskými útvary (VŠ, knihovny, ústavy). K 1. 1. 2023 měl 140 členů. SČKN je **členem Federace evropských nakladatelů (FEP), členem Unie zaměstnavatelských svazů a Hospodářské komory ČR**.

Zdroj: SČKN

b) Kvalitní legislativa je základ oboru

Fungování tvůrčích odvětví, nebo moderně „kreativního průmyslu“, závisí více než u jiných oborů činnosti na správném a férovém nastavení právního prostředí. Nakladatelský obor se od jiných tvůrčích odvětví liší nejen výsledným produktem, ale i řadou další specifik, která s procesem vydávání knih souvisejí. Jednou z klíčových rolí SČKN je proto být jednotným hlasem hájícím a prosazujícím zájmy svých členů a celého oboru nejen při tvorbě českých zákonů i evropských regulací, ale i při jednání s klíčovými aktéry, například ministerstvem kultury, ministerstvem financí nebo Národní knihovnou.

Díky navázání rozsáhlých kontaktů na evropské úrovni, a to jak s Federací evropských nakladatelů (FEP), tak s jednotlivými národními organizacemi sdružujícími nakladatele, můžeme využívat rozsáhlé zkušenosti zemí s rozvinutým systémem autorského práva, například Německa nebo Francie, a tyto zkušenosti přenášet do české praxe. Systém kontaktů v členských státech, který se SČKN průběžně podařilo vybudovat, představuje nedocenitelný zdroj informací a know-how, díky kterému můžeme v českém legislativním procesu přinášet návrhy ke zlepšování situace nositelů práv podložené konkrétními argumenty a zkušenostmi z dalších členských států EU. Evropská agenda hrála samozřejmě důležitou roli i v roce 2024.

Nedílnou součástí péče SČKN o knižní obor je pečlivá odborná právní práce při formulaci návrhů zákonů a jejich připomínkování, systematická komunikace s konkrétními zákonodárci a průběžné projednávání a vysvětlování předkládaných návrhů, bez kterého by jakýkoliv návrh měl minimální šanci na úspěch. Díky dlouhodobé praxi disponuje SČKN rozsáhlým know-how, které umožňuje efektivní komunikaci a prosazování oprávněných zájmů nakladatelského i knihkupeckého sektoru.

Několik klíčových úspěchů, kterými byla završena průběžná systematická práce SČKN v legislativní oblasti ve spolupráci s legislativním partnerem SČKN, Advokátní kancelář Růzha, uvádíme dále. I přes tyto úspěchy však samozřejmě neusínáme na vavřínech, protože legislativní práce nikdy nekončí, jak dokládá i příklad „věčných“ příprav vedoucích k předchozí novelizaci autorského zákona. SČKN průběžně monitoruje právní dění i soudní praxi, aby oprávněným zájmům knižní kultury bylo vždy dopřáno sluchu odpovídajícího významu, který společnosti, kultuře a rozvoji českého jazyka přináší nakladatelský a knihkupecký sektor.

Příklad první – nulová DPH na knihy bez rozdílu formátu

K 1. 1. 2024 nabyl účinnosti vládní konsolidační balíček, jehož součástí bylo zakotvení nulové sazby DPH pro knihy. Česká republika se tak od nového roku zařadila po bok vyspělých ekonomik, které zohledňují vysokou společenskou prospěšnost knih a čtenářství v minimalizaci jejich zatížení daní z přidané hodnoty, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o knihu tištěnou, elektronickou, nebo audioknihu.

Již v roce 2019 uspěl SČKN s odstraněním diskriminace elektronických knih a audioknih, které byly státem cenově znevýhodněny oproti tištěným knihám. Zatímco tištěné knihy byly zařazeny do 10% sazby DPH, e-knihy a audioknihy spadaly do základní 21% sazby. Stejně jako

v případě autorského zákona i zde bylo změnu nezbytné prosadit nejprve na evropské úrovni (ve spolupráci s FEP), a následně zajistit její řádné zahrnutí do českého zákona o DPH. Ve spolupráci s ministerstvem financí a na základě společného připomínkování navrhovaného textu zákona s Národní knihovnou se tohoto cíle podařilo dosáhnout a s účinností od 1. května 2020 došlo ke **zrovnoprávnění e-knih a audioknih s tištěnými knihami**, když všechny uvedené kategorie nově spadaly do 10% sazby.

Díky novelizaci evropské směrnice o DPH, přijaté Radou EU dne 5. 4. 2022, bylo nově všem členským státům bez rozdílu umožněno aplikovat kromě dvou standardních snížených sazeb (které nesmějí být nižší než 5 %) i **supersníženou sazbu** (tedy sazbu **nižší než 5 %**), která může být i v nulové výši. Doposud přitom byla supersnížená sazba vyhrazena pouze těm členským státům, které ji aplikovaly historicky před přijetím společné evropské úpravy DPH.

V rámci vládního konsolidačního balíčku, schváleného v roce 2023, byly knihy zařazeny do takzvané **nulové sazby DPH**, tedy řečeno slovy zákona byly **osvobozeny od DPH s nárokem na odpočet daně**. Tento úspěch byl výsledkem **mnohaletých intenzivních snah SČKN**, jednání a vysvětlování podstaty a významu knižní a čtenářské kultury pro společnost napříč politickým spektrem, a to i přes opakované odmítání z různých stran. Je třeba připomenout, že po dlouhou dobu se v rámci přípravy konsolidačního balíčku uvažovalo o kroku zcela opačném – o zvýšení DPH na knihy. Česká republika by se tak ze skupiny členských států s nejvyšším daňovým zatížením čtenářství, k nimž doposud patřila, posunula s přehledem na nezáviděníhodnou první příčku. Z mezinárodních studií přitom vyplývá, že knihy představují produkt s vysokou cenovou elasticitou a zvýšení ceny, byť jen o 1 % vede k propadu prodeje o téměř 2 procenta. Případné zvýšení DPH na úroveň základní sazby by proto vedlo ke kolapsu knižního trhu a čtenářství jako takového. O tom se ostatně mohli přesvědčit čtenáři v Lotyšsku, kde ke skokovému zvýšení DPH na knihy vláda přistoupila v roce 2009; po sedmi měsících sice došlo k opětovnému snížení sazby, knižní trh však již byl kriticky narušen a v navazujícím desetiletém období se z tohoto šoku v zásadě pouze zotavoval. SČKN tak letošní rok začínal v silně defenzivní pozici ve snaze odvrátit možné negativní důsledky pro českou knižní kulturu.

Zahájili jsme proto výrazně intenzivnější komunikaci s partnery a politiky napříč spektrem, proběhla řada osobních jednání a čilá písemná komunikace. Díky mezinárodní spolupráci s našimi partnery ve FEP a jednotlivými partnerskými organizacemi napříč Evropskou unií a díky dostupnosti tvrdých dat z řady mezinárodních studií zpracovaných prestižními zahraničními institucemi, věnujících se přínosům čtenářství pro společnost a ekonomiku a stejně tak i studujících vliv daňového zatížení knih na jejich dostupnost pro čtenáře a rozmanitost nabídky, byla ze strany SČKN za významného přispění partnerů zpracována studie věnující se pozitivním vlivům snížení daňového zatížení knih na čtenářství, prevenci sociálně patologických jevů a zvyšování konkurenceschopnosti a adaptability budoucích uchazečů na trhu práce. V závěru minulého roku byly tyto intenzivní snahy korunovány úspěchem, když byl význam čtenářství a knižní kultury zohledněn zařazením knih do nulové sazby.

Příklad druhý – memorandum s Národní knihovnou

Vzhledem k dosavadní mezerovité a nepřesné právní úpravě se SČKN podařilo zasednout k jednacímu stolu s Národní knihovnou, přičemž výsledkem několikaměsíčních konstruktivních jednání je memorandum, které k zajištění právní jistoty všech zúčastněných konkretizuje práva nakladatelů ve vztahu k elektronickému zpřístupňování knih nedostupných na trhu ze strany Národní knihovny. Cílem obou stran, kterého se podařilo dosáhnout, bylo nalezení vhodného kompromisu umožňujícího přístup široké veřejnosti k dílům, jejichž autorskoprávní ochrana ještě neuplynula (70 let od úmrtí autora), ale které z různých důvodů nelze zakoupit na trhu, způsobem, který nebude mít negativní vliv na pestrost a rozmanitost nově vydávaných knih, a nebude tak představovat jejich nežádoucí konkurenci, která by vedla ke snížení návratnosti, a tedy i motivace, respektive možnosti nakladatelů vydávat nové tituly.

V návaznosti na níže uvedenou novelizaci autorského zákona, která se dotýkala mimo jiné právě otázek zpřístupňování děl nedostupných na trhu, došlo v roce 2024 k obnovení jednání s Národní

knihovnou, jejichž výsledkem byla dohoda na novém textu memoranda a jeho podpis statutárními zástupci obou zúčastněných institucí v červnu letošního roku. Memorandum tak nyní plně odpovídá aktuální právní úpravě. Základní principy memoranda byly zachovány tak, aby mohl být maximálně naplněn zájem čtenářů na zpřístupnění literárního dědictví, ale zároveň aby úprava nevedla ke snížení knižní nabídky a pestrosti knižního trhu. SČKN má rovněž zájem na získání obecnějších statistických dat ohledně využívání děl nedostupných na trhu ze strany čtenářů, jejichž předání po projednání s DILIA memorandum předpokládá.

Příklad třetí – novelizace autorského zákona

Nejdůležitější body:

- Prosazení kompenzace pro nakladatele za půjčování v knihovnách a výrazné valorizace (o 100 %) kompenzace určené autorům (celková částka cca 70 mil. Kč ročně);
- Zpřesnění právní úpravy děl nedostupných na trhu (zákonné zakotvení práva nakladatele požadovat vyřazení svého díla ze seznamu, zakotvení ochranného limitu 20 let od vydání tak, aby nedocházelo k nežádoucímu blokování vydávání nových titulů).

Legislativním projektem, na kterém se SČKN podílel od samého počátku, je velká novelizace autorského zákona, která nabyla účinnosti počátkem roku 2023. Celý proces začal na evropské úrovni v roce 2016 a SČKN se jej zúčastnil jak přímo prostřednictvím FEP, tak při formulaci připomínek České republiky prostřednictvím ministerstva kultury za účasti řady dalších zainteresovaných stran. „Poločas“ byl charakterizován přijetím evropské směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu v roce 2019, na jejímž základě se těžiště práce přesunulo do českého legislativního procesu při přípravě novelizace autorského zákona.

O jak náročný proces se jednalo, nejlépe dokládá, že od počátků projednávání se vystřídal celkem pět ministrů kultury ze čtyř vlád během tří volebních období Poslanecké sněmovny. Klíčovým cílem, který se podařilo naplnit, bylo zajistit spravedlivější autorskoprávní prostředí a po letech přispět k posunu českého autorského práva blíže současnosti s vědomím, že role internetu za 20 let změnila podmínky i možnosti k nepoznání. Na odbornou právní práci v úpravě, kde i drobný detail, jediné slovo nebo poznámka může zcela změnit její význam a dosah, navazovala průběžná jednání s partnery a dalšími zainteresovanými stranami tak, aby zákon měl šanci projít i v často se měnící politické realitě. Ačkoliv text novely byl ze strany ministerstva kultury předložen ještě předchozí Poslanecké sněmovně (v roce 2021), nebyl projednán a hrozilo zcela reálné nebezpečí, že tak jako řada jiných právních předpisů „spadne pod stůl“. Naše intenzivní snahy po volbách a ustavení vlády se proto soustředily na podporu a prosazování opětovného předložení návrhu zákona nové Poslanecké sněmovně. Skutečnost, že se tyto snahy setkaly s úspěchem završeným schválením novely, svědčí o kvalitách legislativního návrhu, na jehož přípravě se podílel i SČKN.

Díky spolupráci na novelizaci se podařilo za účasti SČKN vytvořit širokou odbornou platformu zástupců všech kreativních odvětví, která do budoucna umožní efektivnější a jednotné prosazování společných priorit. Silný hlas je vždy více slyšet.

Příklad čtvrtý – knižní „stravenky“

V rámci podpory čtenářské kultury se SČKN rovněž po dlouhodobém projednávání s klíčovými ministerstvy a přípravě textu zákona podařilo prosadit zaměstnanecký benefit v podobě daňově zvýhodněných „knižních stravenek“, které jako bonusové plnění mohou zaměstnavatelé za výhodných podmínek poskytnout svým zaměstnancům jako firemní benefit. Klíčovou motivací je osvobození od daně z příjmů. Jedním z cílů je rovněž přispět k zastavení dlouholetého úbytku kamenných knihkupectví, v nichž mohou čtenáři knižní poukázky uplatnit.

Co nás čeká v roce 2025?

Nařízení o odlesňování

Cílem předpisu s celým názvem „nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2023/1115 o dodávání na trh Unie a vývozu z Unie některých komodit a produktů spojených s odlesňováním a znehodnocováním lesů“ je nahradit dosavadní předpisy směřující k ochraně před odlesňováním, například takzvané nařízení o dřevě. Záběr nového nařízení je však výrazně širší a mezi produkty, na které se vztahují povinnosti jím zaváděné, se na základě pozměňovacího návrhu v Evropském parlamentu řadí i tištěné knihy (pokud nejsou kompletně vyrobeny z recyklovaného papíru). Dosavadní povinnosti podle nařízení o dřevě přitom jako regulovaný produkt vnímaly pouze papír, nikoliv knihy z tohoto papíru vyrobené. Kromě tiskáren se proto povinnými adresáty stanou i subjekty knižního řetězce, tedy nakladatelé, distributoři a knihkupci.

Nařízení mělo nabýt účinnosti pro střední a velké podniky (tj. subjekty knižního trhu, které překračují alespoň dvě z následujících hodnot: čistý obrat vyšší než cca 250 mil. Kč, bilanční suma vyšší než 125 mil. Kč nebo průměrný počet zaměstnanců během účetního období vyšší než 50) již ke dni 30. 12. 2024, pro ostatní subjekty k 30. 6. 2025. Vzhledem k téměř jednohlasnému volání zástupců prakticky všech odvětví, na která se má nařízení vztahovat, a současně i k prodlení komise s přípravami na aplikaci nařízení, se však počítá s **ročním odkladem**. Evropská komise tedy počátkem letošního října schválila návrh na odložení účinnosti pro obě kategorie subjektů o jeden rok, tj. na 30. 12. 2025, respektive 30. 6. 2026. Návrh byl následně schválen členskými státy sdruženými v radě. Při schvalování textu v Evropském parlamentu dne 14. 11. 2024 však byly přijaty další pozměňovací návrhy, a ve zrychlené podobě tedy musí následovat opětovné schválení komisí a radou. **Všechny zúčastněné strany však nadále počítají se skutečností, že účinnost nařízení bude o rok odložena.**

Nařízení bohužel přináší především novou administrativu definovanou nutností podávat prohlášení o náležité péči (Due Diligence) prostřednictvím nového informačního systému, který má být spuštěn počátkem prosince letošního roku. Povinnosti však zatíží primárně velké podniky nebo situace, kdy je kniha vyrobena mimo EU (například tisk v Číně):

- Nařízení rozlišuje mezi postavením hospodářského subjektu (operator) a obchodníka (trader). Hospodářským subjektem podle nařízení je ten, kdo v rámci obchodní činnosti uvede knihu na trh EU.
- V případě **tisku knihy v EU** by za hospodářský subjekt měla být považována tiskárna. Povinnosti dalších subjektů v řetězci, kteří jsou terminologií nařízení považováni za obchodníky (nakladatel, distributor, knihkupec), se odvíjejí od jejich velikosti:
Velký podnik má povinnost ověřit předchozí prohlášení o náležité péči a podat své prohlášení na jeho základě (za použití referenčního čísla prohlášení tiskárny).
SME – **nepodává prohlášení, pouze archivuje informace od svých dodavatelů včetně referenčního čísla prohlášení subjektů postavených v řetězci výše.**
- V případě **tisku knihy mimo EU** by za hospodářský subjekt měl být považován dovozce (nakladatel), který bude bez ohledu na svou velikost povinen podávat prohlášení o náležité péči. Povinnosti dalších subjektů v řetězci, kteří jsou terminologií nařízení považováni za obchodníky (distributor, knihkupec), se odvíjejí od jejich velikosti:
- Velký podnik má povinnost ověřit předchozí prohlášení o náležité péči a podat své prohlášení na jeho základě (za použití referenčního čísla prohlášení tiskárny).
- SME – **nepodává prohlášení, pouze archivuje informace od svých dodavatelů včetně referenčního čísla prohlášení subjektů postavených v řetězci výše.**

Přístupnost e-knih

Dne 28. června 2025 nabude účinnosti zákon o požadavcích na přístupnost některých výrobků a služeb, přijatý zrychleně na sklonku uplynulého roku v návaznosti na evropskou směrnici. Ne zcela

srozumitelným pojem „přístupnost“ se v tomto případě rozumí úprava elektronických knih tak, aby byly plně využitelné pro osoby se zdravotním znevýhodněním, které ke čtení využívají asistivní technologie. Nakladatelé takový vývoj samozřejmě podporují, je však nezbytné, aby opatření byla proporcionální přínosu čtenářům a nákladům na zajištění kompatibility e-knih tak, aby nedošlo ke snížení knižní nabídky. Je zřejmé, že doplnění prvků přístupnosti, které se rovná novému vydání knihy, není ekonomicky reálné ve vztahu ke stávajícím e-knihám dostupným na trhu před účinností zákona. Požadavky na přístupnost doposud umožňuje splnit v zásadě pouze formát epub, nikoliv například pdf.

Vzhledem ke specifické povaze e-knih, které jsou právně definovány jako služba, přestože svým určením a použitím plně kopírují výrobek (tištěnou knihu), přináší právní úprava mnoho otázek, které je třeba vyjasnit, a zajistit tak právní jistotu celého knižního oboru. SČKN proto vstoupil do dialogu s ministerstvem průmyslu a obchodu, jehož cílem je vysvětlení nejasností a zajištění správné aplikace nových norem ve prospěch čtenářů tak, aby byl zajištěn společný minimální standard, aniž by se zhoršila dostupnost e-knih. Tento dialog aktuálně probíhá a věříme, že nejpozději v prvním čtvrtletí nového roku bude k dispozici odpovídající guidance pro nakladatele.

Umělá inteligence

Jak jsme uváděli i v loňském roce, nové technologie založené na algoritmech generativní umělé inteligence jsou v běžném životě čím dál obvyklejší. Jedná se o algoritmy umožňující generování obsahu, a to jak textů, obrázků, fotografií, tak hudby nebo audiovizuálních snímků. Výměna informací se zahraničními partnery umožňuje českému nakladatelskému sektoru sdílet dobrou praxi, případně získat čas k přípravě na situace, které se mohou v jiných členských státech projevit dříve. Spolu se zahraničními partnery i s českými subjekty sdruženými v Sekci kulturního a kreativního průmyslu Hospodářské komory se SČKN účastnil legislativního procesu při tvorbě evropského nařízení o umělé inteligenci, takzvaném AI Actu, s cílem stanovit rozvoji algoritmů AI odpovídající právní rámec. Po dlouhém legislativním procesu bylo nařízení ve své konečné podobě schváleno Evropským parlamentem v březnu roku 2024 a členskými státy sdruženými v radě následně v květnu jako nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) 2024/1689. Přestože se jedná o první komplexní úpravu „umělé inteligence“ ve světovém kontextu, bylo již před schválením nařízení zřejmé, že bude třeba se ihned začít věnovat novelizaci, neboť příprava samotného AI actu byla zahájena již před čtyřmi lety, tedy v době, kdy nástroje generativní AI byly širší veřejnosti v zásadě neznámé.

AI Act vstoupil v platnost dne 1. srpna 2024, účinnosti bude vzhledem ke svým dopadům nabývat postupně v průběhu následujících několika let tak, aby adresáti měli možnost přizpůsobit se novým povinnostem. V České republice zatím nebyl stanoven úřad, který bude představovat národní autoritu pro oblast umělé inteligence, v gesci MPO však byla přijata Národní strategie umělé inteligence České republiky 2030. Další milníky v účinnosti AI Actu nastanou k 1. únoru 2025, a to ve vztahu k zákazům vztahujícím se na systémy AI, které přinášejí nepřijatelná rizika a doposud nepodléhají specifické regulaci. K 1. srpnu 2025 se stanovené povinnosti stanou závaznými i pro provozovatele obecných AI modelů. Jak je již obecně známo, tvůrci a provozovatelé algoritmů generativní AI často při jejich „trénování“ využívali autorskoprávně chráněné materiály získané nelegálně z různých zákoutí internetu (dataset s názvem Books3 obsahoval 200 000 (!) takových knih). Základem je proto zakotvení povinností provozovatele algoritmu generativní AI transparentně informovat o autorskoprávně chráněném obsahu, který byl použit ke „trénování“ tohoto algoritmu. Je však třeba dodat, že ke strojovému učení algoritmu může být samozřejmě použit pouze legální obsah, tj. nikoliv například nelegálně stažené knihy, a to za předpokladu, že si nositel práv takové užití nevyhradil (tedy neučinil takzvaný opt out). Pozornost nositelů práv se nyní upíná ke spravedlivé odměně za takové užití díla při trénování algoritmu AI stejně jako k vytvoření jednotného standardu „opt-outu“ a SČKN se samozřejmě těchto průlomových iniciativ účastní.

c) Největší český knižní veletrh: Svět knihy Praha 2024

Devětadvacátý ročník mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu Svět knihy Praha přilákal na Výstaviště Praha od čtvrtka 23. do neděle 26. května 2024 na 60 tisíc malých i velkých čtenářů. Mezi nejpopulárnější autory patřili dle očekávání manželská dvojice Alexandra a Alexander Ahndorilovi a irský romanopisec John Boyne. Velkému zájmu se těšila berlínská vypravěčka Olivie Wenzelová, německá spisovatelka Lin Rinová, ruský píšící spisovatelka arménského původu Narine Abgarjanová, kreslíř a ilustrátor Nicolas Mahler, německý prozaik Bernhard Schlink, francouzský autor komiksů Alexis Nolent alias Matz nebo jeden z největších současných švýcarských spisovatelů Peter Stamm. Z českých spisovatelů zazářili Karin Lednická, Radka Denemarková, Bianca Bellová, básník Petr Borkovec, scifista Ondřej Neff či vítězka letošní Magnesie Litery Alena Machoninová. Laureátkou ceny Jiřího Theinera se na dálku stala Elif Şhafačková. Svou popularitu potvrdila sekce určená malým čtenářům. Téma *Literatura jako hlas svobody* opět rezonovalo se současnou společenskou a politickou situací ve světě, stejně jako program ukrajinské literatury, který nadále pomáhá ukrajinským uprchlíkům v udržování kontaktů s jejich jazykem a literaturou. Nadcházející jubilejní 30. ročník se odehraje na Výstavišti Praha 15.–18. května 2025. Čestným hostem bude Portugalsko.

Letošní ročník zároveň potvrdil vzrůstající mezinárodní rezonanci Světa knihy Praha. Velké množství zahraničních profesionálů, kteří dorazili na náš Central And East European Book Market, bylo spokojeno s programem i servisem.

Čestným hostem 29. ročníku byl tradiční festivalový projekt Das Buch, pro rok 2024 pod názvem *Das Buch – německojazyčná literatura*. Svět knihy Praha provázel citát Franze Kafky „*Kniha musí být sekerou na zamrzlé moře v nás*“ a veletrh si řadou akcí připomínal sté výročí úmrtí tohoto světoznámého literáta z Prahy. Bohatého programu, diskusí a přednášek, který čítal 482 pořadů, se za čtyři dny zúčastnilo 804 účinkujících ze 40 zemí, mezi nimiž byli oblíbení světoví a čeští autoři, odborníci, filosofové a literární kritici. Své produkty nabídlo návštěvníkům 416 vystavovatelů.

Svět knihy Praha 2024 v číslech:

Veletrh:

Počet vystavovatelů:	416
Počet stánků:	212
Plocha:	3056 m ²

Literární festival:

Počet účinkujících:	804
Počet programů:	482
Počet výstav:	11
Počet zemí a regionů:	40

Zúčastněné země: Argentina, Arménie, Belgie, Bělorusko, Bulharsko, Burundi, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Chile, Irsko, Itálie, Kolumbie, **Korejská lidově demokratická republika**, **Korejská republika**, Kuba, Maďarsko, Mexiko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Peru, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Tchaj-wan, Turecko, Ukrajina, USA, Velká Británie

Pořadatel: Svět knihy, s.r.o., společnost Svazu českých knihkupců a nakladatelů

Finanční podpora: Ministerstvo kultury ČR, Magistrát hl. m. Prahy, MČ Praha 7, Nadace PPF, Pro Helvetia, Česko-německý fond budoucnosti

Partneři: Das Buch, České literární centrum, Moravská zemská knihovna, Národní galerie, Národní knihovna ČR, Skandinávský dům; Auroton Computer, Magnesia

Hlavní mediální partner: Česká televize

Mediální partneři: Český rozhlas, Deník.cz, týdeník *Echo*, *Echo24*, *Knižní novinky*, *Host*, *A2*, *Deník N*, *Forum 24*, Vltava Labe Media, Radio 1

Zdroj: Svět knihy

d) Tradiční projekty SČKN:

Cena Jiřího Ortena (www.cenajirihoortena.cz)

Nejprestižnější česká cena pro mladé autory do 30 let s 35letou tradicí

Nejlepší knihy dětem (www.nejlepsiknihydetem.cz)

Výroční katalog původní české knižní tvorby pro děti garantovaný odbornou komisí po stránce obsahu i výtvarného zpracování

TOP 10 (www.sckn.cz/zebricek-tistene-knihy)

Pravidelný týdenní přehled nejprodávanějších knih v ČR vytvářený na základě údajů od 100 knižních subjektů po celé republice, na měsíční bázi jsou mapovány i prodeje e-knih a audioknih

Kampaň Kniha ti sluší (www.knihatislusi.cz)

Kampaň na zvýšení atraktivity knihy a čtenářství podporující knihkupectví k dubnovému Světovému dni knihy a autorských práv

Knižní novinky (www.sckn.cz/archiv-cisel-kn)

Tradiční čtrnáctideník, který je zdarma rozdáván v knihkupectvích, mapuje českou produkci prostřednictvím kompletních bibliografických údajů, pomáhá v orientaci v nové produkci čtenářům i profesionálům, tj. knihkupců a knihovníků (od roku 2023 vydává KN Svět knihy)

Dámeknihu.cz (www.dameknihu.cz)

Nový projekt oborové dárkové knižní poukázky, jehož cílem je přivést do knihkupectví zákazníky z online-prostředí

Zdroj: SČKN

e) Z plánovaných projektů: Registr českých knih

Registr českých knih je název projektu, jehož řešením se zabývá SČKN společně s Národní knihovnou ČR. O jeho vzniku se dlouhodobě diskutovalo jako o nutném vytvoření **základního zdroje dat o knižním trhu**.

Cílem projektu je v této chvíli vytvoření registru, který bude centrálním místem knižních metadat v ČR, zajišťujícím služby pro knihovny, nakladatele, distributory a knihkupce, vydavatele a národní agentury ISBN, ISMN, ISSN a CIP, SČKN a ministerstvo kultury. Součástí registru bude nastavené workflow zajišťující životní cyklus metadat knižní produkce a zároveň umožňující maximální sdílení takto vytvářených metadat, tj. od žádosti o přidělení ISBN/ISMN přes hlášení přidělených ISBN/ISMN, převzetí záznamu do akvizice/distribuce, obohacení záznamu pro využití celým systémem knihoven v ČR.

Knižní metadata/bibliografické záznamy jsou základním předpokladem práce s knihami, jejich distribuce, automatizované výměny informací o knize atd. V ČR jsou knižní metadata vytvářena v různých formátech různými subjekty pro různé potřeby s minimální vzájemnou kooperací. Někteří nakladatelé při vytváření metadat využívají mezinárodní formát pro nakladatele ONIX, se kterým pracuje i SČKN. Knihovny používají mezinárodní formát MARC21 a katalogizační pravidla RDA. Navržený registr pod správou Národní knihovny ve spolupráci se SČKN si neklade za cíl nahradit informační systémy jednotlivých nakladatelů, ale umožnit jim snadnější předávání a sdílení metadat a dalších informací, které s knižní produkcí souvisejí (institut povinných výtisků, statistiky, ohlašovací povinnost, nabídková povinnost atd.), a měl by sjednotit používané formáty, číselníky, názvosloví apod. s využitím mezinárodních standardů.

Mezi významné údaje knižních metadat patří věcné třídění. V Evropě je mezi nakladateli rozšířené třídění Thema, v USA více třídění BISAC. Mezi oběma tříděními existuje mapování, a proto jsou vzájemně převoditelné. Knihovny v ČR pro věcné třídění většinou používají Konspekt, MDT a věcné autority Národní knihovny. Ta zajistí mapování mezi používanými standardy nakladatelů a knihoven, aby mohla být metadata vzájemně sdílena.

Po vytvoření registru budou mít knihovny dostupné informace a knižní metadata přímo od nakladatelů o připravovaných a již vydaných publikacích, knihovny budou moci využívat i informace, které nejsou součástí bibliografického formátu MARC 21, například údaje o váze a přesných rozměrech knih.

V ČR jsou čtyři národní agentury související s nakladatelsko-vydavatelskou činností: Národní agentura ISBN v ČR, Národní agentura ISMN v ČR, Národní agentura CIP, které provozuje Národní knihovna, a Národní agentura ISSN, kterou provozuje Národní technická knihovna. Pro nakladatele/ vydavatele je účast ve všech čtyřech agenturách dobrovolná a jejich služby jsou poskytovány zdarma. Agentury zajišťují přidělování mezinárodních identifikátorů (ISBN, ISMN, ISSN), vytváření bibliografických záznamů (CIP) a spravují databáze, které s jejich činností souvisejí:

- databáze Česká národní bibliografie, spravuje NK ČR,
- databáze Ohlášené knihy, spravuje NK ČR,
- databáze Adresář nakladatelů, spravuje NK ČR,
- Národní databáze ISSN, spravuje NTK.

Kromě těchto databází spravuje SČKN databázi České knihy a vydává časopis *Knižní novinky*. Ministerstvo kultury spravuje Databázi periodického tisku pro veřejnost. Vzájemné propojení a sdílení metadat mezi těmito databázemi je minimální.

Navržený registr by měl sjednotit stávající databáze/platformy a umožnit centralizovat „vše na jednom místě“: registraci nakladatele, žádost o přidělení ISBN/ISMN/ISSN/CIP, ohlašovací lístek ISBN/ISMN, distribuci, evidenci povinných výtisků, statistiky a další.

Navrženým metadatovým formátem registru je mezinárodní standard ONIX a věcné třídění BISAC/Thema, které bude pro potřeby knihoven namapováno do předmětových hesel Národní knihovny a kategorií Konspektu. Pro potřeby knihoven bude jedním z výstupních formátů MARC21, případně BIBFRAME.

Kooperací knihoven, národních agentur, nakladatelů, distributorů a knihkupců, SČKN a ministerstva kultury dojde k plnění strategického cíle Koncepce rozvoje knihoven v České republice na roky 2021–2027 s výhledem do roku 2030, a to důslednou kooperací a sdílením činností dosahovat maximální ekonomické efektivnosti poskytovaných služeb knihoven.

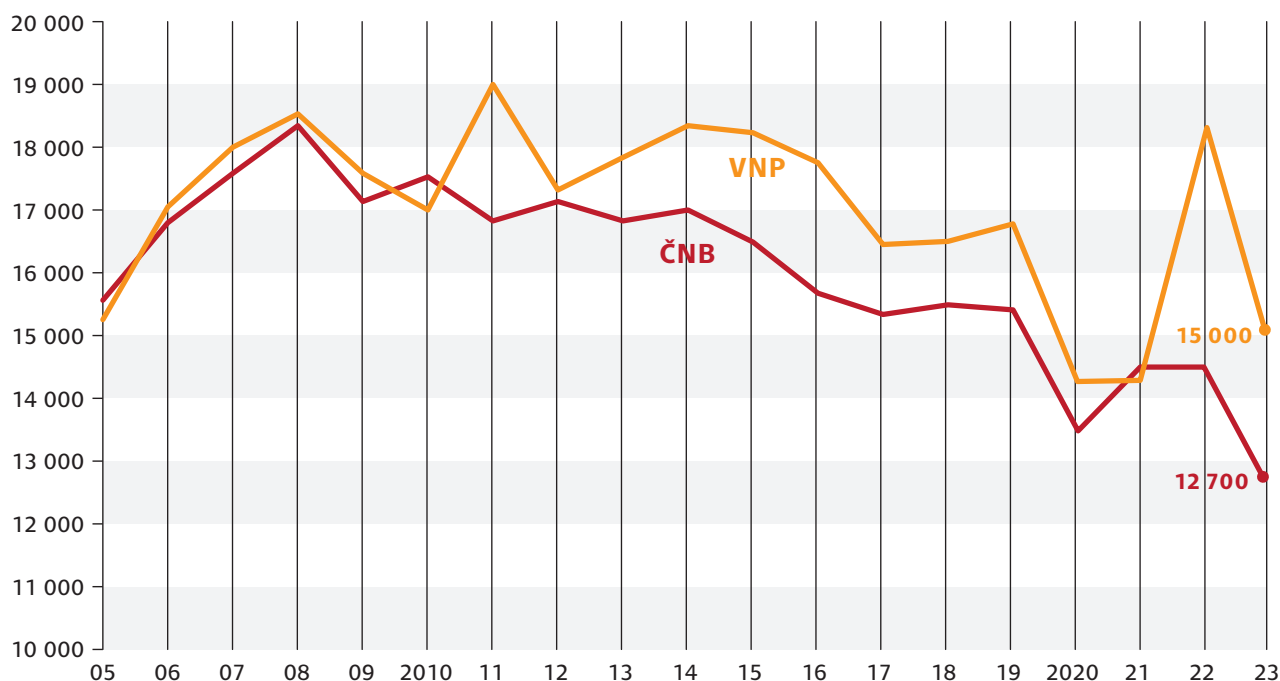
Registr českých knih je aktuálně ve fázi vývoje. Na základě výběrového řízení byla jako realizátor projektu vybrána firma Tritius. Do konce roku 2024 bude dokončen modul pro správu uživatelů a nakladatelů. Dokončení ostatních modulů a plné zprovoznění registru se plánuje na konec roku 2025. Projekt je klíčovým nástrojem pro sdílení knižních metadat v českém prostředí.

Zdroj: NK, SČKN

2. STRUKTURA KNIŽNÍ PRODUKCE V ROCE 2023

Ve svých analýzách týkajících se velikosti a struktury produkce českého knižního trhu se opíráme především o dva zdroje poskytované Národní knihovnou ČR (NK), jimiž jsou každoroční Výkaz o neperiodických publikacích (VNP) a bibliografická databáze Česká národní bibliografie (ČNB).

Podle ČNB lze odhadnout, že v České republice bylo celkově vydáno **13 000 titulů s vročením 2023**. K 1. 11. 2024 uváděla ČNB 12 800 titulů, ale dá se předpokládat, že stejně jako v předchozích letech budou ještě do databáze tituly s tímto vročením přibývat a ustálí se na výše zmíněném odhadu. Počty titulů vydaných v ČR v jednotlivých letech zachycuje následující graf:

Výše zobrazené hodnoty představují počty knih s daným vročením zaznamenané v databázi ČNB k 1. 11. 2024. Počty titulů v jednotlivých letech se přitom dále mění, neboť NK ČR zpracovává ještě některé nezachycené tituly. Celkový počet titulů lze s významnou přesností odhadnout teprve zhruba po 20 měsících. Předpokládáme tedy, že i počet titulů vydaných v roce 2023 během dalších let stoupne analogicky, takže celkový počet titulů vydaných za rok 2023 odhadujeme na výše uvedených 13 000. Oproti roku 2022, kdy to bylo zhruba 14 500 titulů, se tedy **jedná o meziroční pokles o přibližně o 10 %**.

Linka VNP, tedy počet knihovnou přijatých povinných výtisků v období od ledna do prosince 2023 bez ohledu na vročení, vykazuje oproti situaci z roku 2022 meziroční pokles z 18 319 titulů na 15 025.

Národní knihovna vytvořila pro potřeby naší analýzy nový datový soubor ve struktuře jí vydávaného Výkazu o neperiodických publikacích.¹

Následující statistiky tak vycházejí z těchto údajů, které se vztahují k počtu povinných výtisků přijatých NK s vročením 2022 k datu 1. 11. 2023 – což činilo celkem 13 921 titulů (v roce 2022 to bylo 15 342 vydaných titulů).

Jazyky

V knižní produkci českých vydavatelských subjektů za rok 2023 opět převažují knihy v češtině, a to z více než 87 % (12 162). Dalších 798 titulů vyšlo v češtině s podílem jiného jazyka. Vedle toho čeští vydavatelé loni připravili k vydání i 72 vícejazyčných publikací. V cizojazyčné knižní produkci českých nakladatelských domů znovu výrazně dominovala angličtina a její podíl na celkové knižní produkci České republiky je 2,9 %.

Překlady

Český knižní trh má importní charakter. Do ČR jsou dováženy knihy připravené a vytištěné v zahraničí, zejména však jsou importovány autorské licence. Za rok 2023 bylo z cizích jazyků přeloženo 5533 titulů. Poměr překladů vůči původní literatuře je tedy víceméně stabilní a pohybuje se kolem 40 %. Mezi jazyky, z nichž se knihy překládají, tradičně dominuje angličtina s němčinou. V roce 2023 se meziročně pořadí jazyků téměř neměnilo. Pouze na třetím a čtvrtém místě si pořadí vyměnily francouzština a slovenština.

Jazyk	2023	2022	2021	2020	2019	2018
angličtina	3031	3309	2668	2947	3765	3704
němčina	825	925	806	760	911	963
francouzština	297	366	364	295	380	409
slovenština	300	300	335	304	385	343
japonština	168	129				
italština	136	123	112	108	133	98
španělština	122	121	184	163	113	119
polština	116	107	93	106	110	121
ruština	76	97	103	45	183	146

Poznámka

1 Výkaz je sestaven v návaznosti na revidované doporučení týkající se produkce a distribuce knih, novin a časopisů, přijaté na 23. zasedání Generální konference UNESCO v roce 1985. Týká se všech tištěných neperiodických publikací dle zákona č. 37/95 Sb., které byly v daném roce vydány v ČR a jsou dostupné veřejnosti. Nejsou zahrnuty publikace k reklamním účelům, například obchodní katalogy, prospekty, obchodní, průmyslové a turistické reklamy, nabídkové publikace zboží a služeb, jízdní řády, ceníky, telefonní seznamy, programy divadelních a jiných pořadů, stanovy společnosti, kalendáře, mapy apod. Jsou zde zahrnuty i státní publikace, tedy publikace vydané veřejnou správou apod. kromě těch, určených pouze k zahraniční distribuci, školní učebnice, vysokoškolská skripta, přetisky částí knih nebo periodik už publikovaných, pokud mají vlastní titul, stránkování a pokud tvoří samostatné dílo, publikace, které jsou součástí série, ale které tvoří oddělenou bibliografickou jednotku, ilustrovaná díla, jako jsou soubory tisků, reprodukcí uměleckých děl, kreseb apod., pokud tvoří kompletní stránkované svazky a jsou doplněny alespoň stručným vysvětlujícím textem, obrázkové knihy pro děti, komiksy apod. Součty uvádějí knihy i brožury společně. Kniha je dle metodiky pro vznik VNP neperiodická publikace alespoň o 49 stránkách, brožura je neperiodická publikace o pěti až 48 stránkách.

Zdroj: SČKN

3. CELKOVÝ OBJEM KNIŽNÍHO TRHU A PRUMĚRNÁ CENA KNIHY V ROCE 2023

Pro odhad celkového objemu českého knižního trhu ve finančním vyjádření a ke zjištění trendu jeho vývoje vycházíme z nahlášených tržeb distributorů, což jsou velkoobchodní společnosti zásobující většinu koncového trhu, a z tržeb nakladatelů, kteří si zajišťují vlastní distribuci, za knihy a kombinované knižní produkty. Odhad obrátu v koncových prodejních cenách přibližně dopočítáváme na základě vzorkově zjištěného podílu prodejních kanálů a maloobchodních rabatů v jednotlivých segmentech trhu.¹

Vzhledem k pokračujícímu významnému nárůstu dovozu zahraniční literatury do České republiky jsme letos poprvé zpřesnili odhad objemu dovezené cizojazyčné literatury cestami mimo velké knižní distributory, především prostřednictvím dvou rychle rostoucích, přímo importujících e-shopů.

Segment	Odhad tržeb	
	ve velkoobch. cenách bez DPH (mil. Kč)	v koncových cenách vč. DPH (mil. Kč)
velkoobchodní distributoři: Euromedia (cizí zboží mimo dovoz), PEMIC, Kosmas, P. Dobrovský-BETA a další – fyzické knihy	2550	
nakladatelé s vlastní distribucí: Albatros Media, Euromedia (vlastní zboží), Dobrovský s.r.o. (vlastní zboží), Grada, Levné knihy a další (zejm. odborné a populárně-naučné literatury) – fyzické knihy	2 160	
učebnice mimo Euromedii	200	
eliminace dvojího započtení (vzájemné přeprdeje distributorů, rabat z přímého prodeje, časové rozlišení)	-280	
celkem	4630	7120
digitální audioknihy a e-knihy		613
dovoz zahraniční literatury		910
vývoz literatury – odhad		-200
celkový obrat (zaokrouhlené na 100 mil. Kč)		8400

Uvedenou metodikou vychází kvalifikovaný odhad celkového objemu českého knižního trhu, **včetně dovozu zahraniční literatury**, za rok 2023 po zaokrouhlení na **8,4 miliardy Kč** v koncových cenách včetně DPH. To představuje oproti předchozímu roku pokles zhruba o necelých 100 milionů korun, přibližně 1 %.

Vývoj celkového tuzemského knižního trhu po dodatečně zpřesněném vyčíslení dovozu zahraniční literatury za posledních 5 let vypadá následovně:

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
celkový obrat (mld. Kč)	8,3	8,0	8,6	8,5	8,4
meziroční změna	+0,5 %	-4 %	+8 %	-3 %	-1 %

Roční obrat **bez dovozu** v roce 2023 činil přibližně 7,5 miliardy Kč oproti 7,7 miliardám Kč v roce 2022. Obrat prodaných **tištěných knih bez dovozu** zahraničních pak dosáhl přibližně **6,8 miliardy Kč**, což meziročně znamená pokles asi 4 %.

Z těchto údajů a z níže zjištěného růstu průměrné ceny tuzemské tištěné knihy v roce 2023 (viz dále), ještě před zrušením 10% sazby DPH, plyne, že počet prodaných výtisků knih meziročně poklesl o dalších 8–9 %.

Meziročně naopak akceleroval růst koncového obrátu audioknih a e-knih, který činil v součtu asi 130 milionu Kč, tj. cca +27 %. Trhu audioknih a e-knih jsou podrobněji věnovány kapitoly 8 a 9.

Průměrná cena knihy

Zjistit průměrnou cenu tištěné knihy při rozmanitosti knižní produkce a rozkolísané cenové hladině je poměrně komplikované. Vliv na cenu, za jakou zákazník knihu nakonec zakoupí, mají různé slevové akce a výsledná částka se může od doporučené prodejní ceny (DPC) nakonec výrazně lišit, zvláště v e-shopech. Průměrem údajů zjištěných u největších knihkupeckých řetězců **v roce 2023**, váženým podle jejich obratu, vycházela **průměrná realizovaná cena** pro kamenné prodejny na cca **333 Kč** a v e-shopech cca **271 Kč**, meziročně cca o 5 %, respektive 6 % vyšší. Průměrná roční inflace v české ekonomice v roce 2023 činila podle ČSÚ 10,7 %.

Poznámky:

1. Při výpočtu odhadu objemu trhu přes obraty velkoobchodu a koncové rabaty maloobchodu zohledňujeme, že distributoři zásobují taktéž své vlastní sítě knihkupectví nebo obrátově významné e-shopy, i to, že někteří nakladatelé, využívající služeb distributorů, prodávají menší část své produkce přímo koncovým zákazníkům. Další prováděnou korekci při výpočtu je zohlednění faktu, že velkoobchodní distributoři obchodují rovněž mezi sebou navzájem v případech, kdy daný segment koncového trhu, například vlastní síť knihkupectví nebo určitou síť hypermarketů, zásobuje pouze jeden distributor. V segmentu učebnic, kde jsou velkoobchodní distribuce a přímý prodej nakladatelů a rozlišení fyzických a elektronických produktů méně přehledné a jen část zúčastněných subjektů členy Svazu českých knihkupců a nakladatelů, jsou údaje částečně odhadovány a čerpány z méně přesných zdrojů; podobně je méně přesné zjištění objemu vývozu literatury, v němž nejsou zachyceny objednávky individuálních zákazníků prostřednictvím zahraničních e-shopů.

Zdroj: SČKN

4. DPH V ROCE 2023 A 2024

Tištěné knihy jsou v ČR od roku 1993 zařazeny mezi zboží, na něž se uplatňuje **nižší sazba DPH**. **Od 1. 1. 2024 jsou knihy, e-knihy i audioknihy v ČR zařazeny do nulové sazby DPH.**

Relevantní sazby DPH se v ČR vyvíjely následovně:

Počátek platnosti	Snížená sazba	Základní sazba
1. 1. 1993	5 %	23 %
1. 1. 1995	5 %	22 %
1. 5. 2004	5 %	19 %
1. 1. 2008	9 %	19 %
1. 1. 2010	10 %	20 %
1. 1. 2012	14 %	20 %
1. 1. 2013	15 %	21 %
1. 1. 2015	10 %	21 %

V roce 2023 byla na tištěné knihy v ČR uplatňována sazba DPH ve výši 10 %. Od velké legislativní změny v roce 2019, prosazené SČKN, jsou do téže sazby zařazeny **i e-knihy a audioknihy**, které do uvedené doby byly oproti knihám tištěným znevýhodněny zařazením do základní 21% sazby.

Země	Základní sazba	Knihy	E-knihy
Belgie	21	6	6
Bulharsko	20	9	9
Česká republika	21	0	0
Dánsko	25	25	25
Estonsko*	22	9	9
Finsko**	25,5	10	10
Francie	20	5,5	5,5
Chorvatsko	25	5	5
Irsko	23	0	0
Itálie	22	4	4
Kypr	19	3	3
Litva	21	9	9
Lotyšsko	21	5	5
Lucembursko	17	3	3
Maďarsko	27	5	5
Malta	18	5	5
Německo	19	7	7
Nizozemsko	21	9	9
Norsko	25	0	0
Polsko	23	5	5
Portugalsko	23	6	6
Rakousko	20	10	10
Rumunsko	19	5	5
Řecko	24	6	6
Slovensko***	20	10	20
Slovinsko	22	5	5
Španělsko	21	4	4
Srbsko	20	10	10
Švédsko	25	6	6
Švýcarsko	8,1	2,6	2,6
Velká Británie	20	0	0

* Základní sazba DPH v Estonsku bude s účinností od 1. 1. 2025 zvýšena na 24 %.

** Snížená sazba DPH ve Finsku, kam jsou zařazeny mimo jiné knihy, bude od 1. 1. 2025 zvýšena na 14 %.

*** Základní sazba DPH na Slovensku bude s účinností od 1. 1. 2025 zvýšena na 23 %, knihy a e-knihy budou naopak zařazeny do snížené sazby ve výši 5 %.

Zdroj: SČKN

5. NAKLADATELÉ V ROCE 2023

Registrovaní nakladatelé

Podle pravidel systému ISBN bylo v České republice k 1. 12. 2024 uděleno celkem **6227** oprávnění k nakladatelské činnosti, tj. u těchto subjektů zatím NK neeviduje ukončení jejich nakladatelské činnosti. Oproti roku 2022 je to pokles o 72 subjektů. Podle odhadu Národní agentury ISBN dnes v Česku aktivně vydává zhruba třetina evidovaných nakladatelských subjektů, třetina aktivní nakladatelskou činnost v současnosti nevyvíjí nebo ji z různých důvodů dočasně pozastavila. Zbývající třetina svou činnost již ukončila. V současnosti probíhá v Národní knihovně čištění databáze jako příprava na Registr českých knih (více viz v kapitole 1).

Zdroj: Národní agentura ISBN

Privátní nakladatelé

Dominantním nakladatelským centrem Česka je stále Praha následovaná Brnem. V následující tabulce jsou uvedeni největší privátní nakladatelé v ČR podle počtu vydaných titulů neperiodických publikací v uplynulém roce. Toto poněkud mechanicky stanovené kritérium umožňuje učinit si alespoň orientační představu o velikosti a obratu daných firem, jejich ziscích a zejména o reálném postavení a podílu na českém knižním trhu. Struktura produkce se oproti předchozím letům příliš neměnila, oproti roku 2022 šlo spíše o lehký propad počtu vydaných titulů. Společnost Albatros Media vlastní devatenáct vydavatelských značek, firma Euromedia Group vydávala knihy ve třinácti značkách a Grada Publishing ve svých pěti nakladatelských značkách. Pořadí je víceméně stabilní, jen oproti roku 2022 si na třetím místě vyměnily pořadí firmy Grada Publishing a Dobrovský a na šestém místě firmy Václav Svojtka & Co. a Crew.

Největší privátní vydavatelé knih na území ČR podle počtu vydaných titulů

		2023	2022	2021	2020	2019
1	Albatros Media, Praha*	1005	1037	1016	1093	1563
2	Euromedia Group, Praha**	756	669	626	707	828
3	Dobrovský, Praha	485	405	171	144	355
4	Grada Publishing, Praha ***	392	408	417	443	395
5	Moravská Bastei MOBA, Brno	339	371	373	329	343
6	Crew, Praha	180	181	234	221	209
7	Václav Svojtka & Co, Praha	165	188	219	164	183
8	Argo, Praha	159	176	165	153	234
9	Host, Brno	146	164	163	137	140
10	powerprint, Praha	115	—	—	—	—
11–12	Nová Forma, České Budějovice	104	—	—	—	—
11–12	Slovart, Praha	104	—	—	—	—

Poznámka:

Do tabulky jsou zařazeny privátní nakladatelské subjekty, které v roce 2023 vykázaly knižní produkci ve výši 100 a více titulů neperiodických publikací (bez reedic již vydaných titulů). Kromě prvních tří subjektů jsou čísla převzata z Národní knihovny ČR a Národní agentury ISBN.

* Produkce Albatros Media, a. s., je uvedena souhrnně. Jednotlivé značky vykazují následující bilanci:

	2023	2022	2021	2020	2019
Albatros	73	115	122	194	228
Baronet	22				
BizBooks	19	13	28	19	28
Computer Press	5	13	12	16	24
CooBoo	55	60	63	70	78
CPress	202	194	202	212	280
Domino	7	19	19	21	14
Edika	48	32	40	66	87
Egmont	113	133	99	99	251
Fragment	151	166	175	163	226
Garamond	19	8	—	—	—
Kniha Zlín	29	42	39	38	63
Management Press	1	3	1	4	5
Mladá fronta	39	38	60	—	—
Motto	39	52	53	71	83
nastole	1				
Panteon	1	1	6	1	1
Pointa	100	51	—	—	—
Vyšehrad	39	33	42	52	74
XYZ	43	64	55	67	102

zdroj: Albatros Media

** Produkce Euromedia Group, a. s., je uvedena souhrnně.

Jednotlivé značky vykazují následující bilanci:

	2023	2022	2021	2020	2019
Brána	12	31	37	54	55
Esence	89	57	52	74	100
Granit	4	2	—	—	—
Ikar	176	149	148	134	160
Kalibr	120	94	87	75	93
Knižní klub	2				
Laser	46	27	21	24	39
Listen	9	14	8	5	—
Odeon	27	40	35	30	35
Píkola	136	92	104	105	134
Pragma	9	36	29	51	64
Universum	87	100	90	67	98
Yoli	39	27	23	22	28

zdroj: Euromedia Group

***Produkce Grada Publishing, a. s., je uvedena souhrnně.

Jednotlivé značky vykazují následující bilanci:

	2023	2022	2021	2020	2019
Grada	228	219	224	211	226
Cosmopolis	55	59	56	71	44
Bambook	60	68	68	94	76
Alferia	9	12	13	14	13
Metafora	43	50	56	53	36

Zdroj: Grada Publishing

Zdroj: SČKN

6. STÁTNÍ PODPORA KNIŽNÍHO TRHU V ROCE 2023

Podpora knižního oboru Ministerstvem kultury ČR

Vydávání neperiodických publikací, tj. **nekomerčních titulů** původní české a překladové beletrie, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných, ilustrované tvorby pro děti a mládež, původních českých komiksů, literárních debutů a titulů náročných kritických edic, bylo ve výběrových dotačních řízeních podpořeno částkou **ve výši 23 197 000 Kč**. Literární akce byly podpořeny částkou **7 280 000 Kč**.

Na **podporu vydání české literatury v překladu** byla v roce 2023 vyplacena suma **13 171 141 Kč**. **V roce 2023 se také rozběhl Národní plán obnovy**, v jehož rámci se začaly vypisovat výzvy a rozdělovat peníze pro kulturní obec.

Zdroj: MK ČR

7. KNIŽNÍ MALOOBCHOD A VELKOOBCHOD V LETECH 2023 A 2024

V roce 2023 došlo k dalšímu **poklesu českého maloobchodního trhu** vlivem pokračující vysoké inflace a oslabení kupní síly spotřebitelů, kdy zákazníci omezovali výdaje na nepotravinářské zboží, včetně knih, a na druhé straně čelil pokračujícímu růstu provozních nákladů, například mezd, nájemného, služeb, dopravy. Tato složitá ekonomická situace vedla k uzavření několika kamenných knihkupectví, zejména nezávislých, kterých zůstalo na trhu pouze okolo 180–200. Současně v ČR vznikají i nové subjekty, většinou se ale jedná o odklon od širokosortimentního profilu klasického knihkupectví směrem ke specializovaným prodejnám.

Začátek roku 2024 přinesl mírné zotavení trhu, a to hlavně v oblasti pohonných hmot a tržeb za zboží dlouhodobé spotřeby. Významný pozitivní impuls knižnímu trhu přineslo zavedení nulové sazby DPH na knihy a elektronické publikace od 1. ledna 2024, což pomohlo stabilizovat trh a učinit knihy dostupnějšími široké veřejnosti.

Přehled hlavních maloobchodních řetězců v roce 2024

Kanzelsberger

Největší síť knihkupectví s 60 pobočkami, včetně nově převzatého knihkupectví v Příbrami.

Luxor

Euromedia Group provozuje 39 prodejen, včetně pražského Paláce knih Luxor, největšího knihkupectví v České republice. V roce 2024 byly otevřeny nové pobočky v Teplicích a Karlových Varech.

Knihy Dobrovský

Řetězec se 45 pobočkami, převážně v obchodních centrech, a s významnou pozicí také v online prodeji. Firma zároveň již patří k největším nakladatelům v České republice, vydávajících knihy mimo jiné pod značkami Knihy Omega, Fobos, Vendeta nebo Red.

Kosmas

Provozovatel 39 poboček převážně mimo obchodní centra, často na tradičních místech v menších městech.

Knihcentrum

Maloobchodní síť napojená na distribuční společnost Pemic Books, se čtrnácti prodejnami a silným online kanálem Knihcentrum.cz. Nově převzala knihkupectví ve Valašském Meziříčí a Rožnově pod Radhoštěm.

Pavel Dobrovský – BETA

Nakladatelství a distribuční síť s osmi prodejnami nabízejícími, zajišťující i distribuci knih řady nakladatelů.

Megaknihy

Na českém online trhu si udržuje nejsilnější pozici internetové knihkupectví Megaknihy.cz společnosti Internet-Handel, která provozuje také třináct kamenných poboček především v Praze a třech dalších městech.

Levné knihy

Maloobchodní řetězec zaměřený na cenově dostupné knihy a neknižní sortiment s 55 pobočkami, významný podíl v nabízeném sortimentu zaujímá neknižní zboží.

Karmelitánská knihkupectví

Síť devíti knihkupectví zaměřená na náboženskou literaturu, fungující pod společností KatMedia.

Academia

Středisko společných činností AV ČR provozuje tři prodejny v Praze.

Velkoobchodní distribuce

Euromedia Group

Společnost zahrnuje největší knižní velkoobchod, distribuující i učebnice a zahraniční literaturu, druhý největší nakladatelský dům se značkami Ikar, Kalibr, Yoli, Pikola či Témbr (audioknihy) a po fúzi v listopadu 2023 i maloobchodní řetězec Luxor. Provozuje též přímý prodej přes Knižní klub. Otevřela nové logistické centrum ve Stochově vybavené technologií AutoStore. Celkově největší subjekt knižního trhu v České republice vlastní investiční skupina Rockaway Capital, která v roce 2024 dále posílila svou pozici v knižním průmyslu akvizicí významného distributora Pemic Books, v kteréžto věci ještě probíhá správní řízení Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže. Tato konsolidace přispívá k digitalizaci a modernizaci distribuce knih a snižování provozních nákladů.

Albatros Media

Skupina je distributorem především vlastní knižní produkce, největší na trhu počtem titulů i obratem. Vydává knihy pod 21 nakladatelskými značkami, mezi něž patří například Albatros, CooBoo, CPress, Fragment, Kniha Zlín, Motto, Vyšehrad, XYZ a crowdfundingová Pointa. V roce 2024 došlo k několika změnám: značku BizBooks doplnila značka nastole a značku Egmont nově nahradilo Alicanto. Dceřiná společnost Palmknihy zajišťuje distribuci nejen titulů Albatros Media, ale i produkce dalších nakladatelů a provozuje největší český e-shop s e-knihami a digitálními audioknihami. Na konci roku 2023 se skupina rozrostla o společnost Yabrynth, která provozuje e-shop Enbook.cz se zahraničními knihami, a Elibro provozující online antikvariát Restorio. V květnu 2024 proběhla dosud největší akvizice Libristo Media, české firmy se světově nejkompletnější nabídkou knih ve více než 100 jazycích v e-shopech ve většině evropských států.

Pemic Books

Významná velkoobchodní společnost, prostřednictvím společnosti Booknet vlastní maloobchodní řetězec Knihcentrum.cz, disponujícím rovněž stejnojmenným e-shopem, a 50% podíl v audioknižní platformě Audioteka.cz. Od července 2024 akvizice investiční skupiny Rockaway Capital (viz výše).

Kosmas

Výhradní distributor nakladatelství Argo, Torst a dalších, organizující dvakrát ročně tradiční akci Velký knižní čtvrtek. Společnost provozuje vlastní maloobchodní síť knihkupectví.

Pavel Dobrovský – BETA

Distribuční síť a nakladatelství titulů pod značkou Beta, síť vlastních prodejen.

Distribuci vlastní produkce si zajišťují sama také některá další nakladatelství, například Grada, Portál a Alpress.

**Přehled nejvýznamnějších knižních maloobchodních řetězců, online knižního trhu
a velkoobchodní distribuce v České republice k 31. 10. 2024**

Společnost/skupina	Značka maloobchodu	Počet prodejen	Online prodej	Velkoobchodní činnost	Nakladatelská činnost
Kanzelsberger, a. s.	Kanzelsberger	60	dumknihy.cz	ne	ne
Levné knihy, a. s.	Levné knihy	55	levneknihy.cz	ne	ano
Dobrovský, s. r. o.	Knihy Dobrovský	45	knihydobrovsky.cz	ne	ano
Kosmas, s. r. o.	Kosmas	39	kosmas.cz	ano	ne
Euromedia Group, a. s.	Luxor	39	luxor.cz, booktook.cz, knizniklub.cz	ano	ano
Knihcentrum cz, s. r. o.	Knihcentrum	14	knihcentrum.cz	Pemic Books a.s.	ne
Internet-Handel s. r. o.	Megaknihy	13	megaknihy.cz	ne	ne
KatMedia, s. r. o.	Karmelitánské knihkupectví	9	kna.cz	ano	ano
Pavel Dobrovský – BETA, s. r. o.	Beta Dobrovský	8	knihybeta.cz	ano	ano
Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.	Academia knihkupectví	3	academia.cz	ne	ano
Albatros Media, a. s.	–	–	palmknihy.cz	Palmknihy s.r.o.	ano

Zdroj: SČKN

8. E-KNIHY V ROCE 2023

Pandemie v uplynulých letech výrazně urychlila přechod čtenářů k digitálním médiím ve všech věkových skupinách, což spolu s navazující dvoucifernou inflací a ekonomickou nejistotou vedlo ke zvýšené poptávce po cenově dostupnějších alternativách. Tento trend, podpořený větší aktivitou nakladatelů a prodejců, přispěl k meziročnímu růstu prodeje e-knih o více než 24 %.

V roce 2022 se mimo tradičně silné předvánoční období (říjen až prosinec) dařilo nejvíce také v lednu a srpnu. Rok 2023 přinesl nový trend, kdy se letní a podzimní sezona slily do jednoho silného období, přičemž celý rok se vyznačoval plynulým růstem bez výrazných propadů. To potvrzuje stabilní a rostoucí zájem o e-knihy.

Obrat za prodej e-knih zahrnuje i prodej zahraničním zákazníkům, především slovenským. Tyto nákupy tvořily 9 % z celkového obrátu e-knih.¹

Sortiment a ceny e-knih

V roce 2023 nabízela knihy v elektronické podobě většina významných tuzemských a slovenských nakladatelů (více než 1000 nakladatelských značek). Celkově bylo na konci roku 2023 dostupných zhruba 37 000 titulů v českém a slovenském jazyce. Žebříčky nejprodávanějších e-knih a tištěných knih se z větší části překrývaly.

5 nejprodávanějších e-knih z roku 2023 byly následující tituly:²

1. Zatmění – Jo Nesbo (Albatros Media)
2. Les v domě – Alena Mornštajnová (Host)
3. Vraní oko – Michaela Klevisová (Albatros Media)
4. Kde jsi, když nejsi – Radka Třeštíková (Albatros Media)
5. Ďáblova cesta – Robert Bryndza (Grada)

Od pandemie si žánr romantiky stále drží první místo a nadále posiluje svou popularitu. Na druhém místě stabilně zůstává krimi a na třetím se umístila fantastika, která se dostala před českou a světovou beletrii.

V roce 2023 se průměrná prodejní cena e-knihy pohybovala u beletrie na úrovni zhruba 79 % ceny tištěné knihy, zatímco u učebnic a odborné literatury byla přibližně o 30 % nižší než u jejich tištěných verzí.

Čtenáři elektronických knih

Mezi čtenáři e-knih dále převládají ženy s 61 % zastoupením.³

Stále častěji roste obliba čtení elektronických knih na mobilních telefonech.

Z pohledu prodeje e-knih v regionech se dlouhodobě udržuje v čele Praha, Jižní Morava a Střední Čechy.⁴

Prodejci e-knih na českém trhu

Portfolio Palmknih, největšího distributora e-knih na českém trhu, v roce 2023 činilo přes 37 000 titulů od více než 460 nakladatelů. Na konci roku využívalo tuto distribuci přes 303 odběratelů.

Mezi významné prodejce e-knih patří například širokosortimentní e-shopy, například Alza.cz, tradiční on-line knihkupectví typu Palmknihy.cz, Knihydobrovsky.cz, Kosmas.cz, Knihcentrum.cz, Megaknihy.cz, nakladatelské weby, jako Flexibooks.cz a Grada.cz, rodinná knihkupectví Knihydaniela.cz nebo mobilní operátoři O2 a Vodafone. E-knihy začaly nově nabízet také e-shopy Luxor.cz a Prodej-knih.cz.

E-knihy v knihovnách

Do projektu výpůjček e-knih v knihovnách společnosti Pamknihy bylo ke konci roku 2023 zapojeno 289 knihoven, které nabízely přes 14 730 titulů od 300 nakladatelských značek. Zájem o tuto službu mezi čtenáři a čtenářkami knihoven meziročně vzrostl o 27 % na celkový počet 215 502 e-výpůjček. V březnu 2023 byl tento model ve spolupráci s Jihočeskou vědeckou knihovnou rozšířen o audioknihy, díky čemuž obdržela nominaci na cenu Knihovna roku 2023 v kategorii *významný počín*.

Další e-knižní platformy na trhu, které nabízejí služby pro knihovny a školy, jsou například Bookport (nakladatelství Grada) a Flexibooks + Škola s nadhledem (nakladatelství Fraus Klett).

Dlouhodobý zájem o e-knihy

Rok 2023 pokračoval v pozitivním trendu, kdy poptávka po e-knihách stále rostla, a to jak ze strany čtenářů, tak e-shopů, které tento produkt začínají aktivně zařazovat do své nabídky. Nakladatelé, kteří e-knihy dosud nepovažovali za jeden z hlavních pilířů, nyní stále častěji využívají e-knižní předprodeje u chystaných TOP titulů. V roce 2024 se očekává ještě dynamičtější růst, kdy e-knihy pronikají do dalších českých e-shopů a čtenáři se stále více přesouvají do digitálního prostoru.

Zdroj: SČKN

Pozn:

1 Dle údajů z Pamknihy.cz.

2 Dle údajů z distribuce Pamknih

3 Dle údajů z Pamknihy.cz.

4 Dle údajů z Pamknihy.cz.

9. AUDIOKNIHY V ROCE 2023

Objem trhu audioknih v roce 2023

Celkový objem trhu vychází ze součtu hlášení fyzických a digitálních prodejů členských firem AVA s jeho následným přepočtem na koncové ceny včetně DPH. Obrát maloobchodního trhu v roce 2023 činil 322 102 273 Kč, což je oproti roku 2022 **nárůst zhruba o 20 %**.

Obrát v roce 2022 činil 267 752 230 Kč

Celkový prodej 322 102 274 Kč

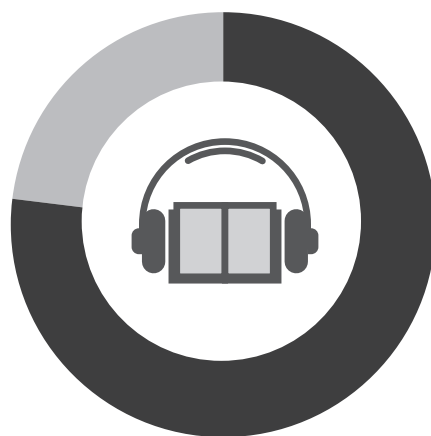
Fyzický prodej 73 307 551 Kč

Digitální prodej 248 794 722 Kč

Způsoby distribuce v roce 2023

V roce 2023 se prodalo necelých 202 378 fyzických nosičů audioknih a mluveného slova, tedy oproti minulému roku byl zaznamenán pokles o cca 50 tisíc nosičů. Podíl digitálního prodeje vůči prodeji fyzických nosičů se zvýšil ze 71 % v roce 2022 na 77 % digitálních prodejů ku 23 % prodejů fyzických nosičů. Potvrzuje se tak trend nárůstu digitálních prodejů.

23 % fyzický prodej

77 % digitální prodej

Podíly na trhu

Významnou většinu na trhu zaujímá osm vydavatelů, jejichž celkový podíl přesahuje 95 %. Největším vydavatelem v roce 2023 bylo vydavatelství OneHotBook (20,91 %). Následuje vydavatelství Tympanum (16,42 %), třetí místo zaujímá společnost Audiotéka (14,22 %) a za ní Albatros Media (10,54 %). Na páté příčce se umístil Radioservis (9,53 %), dále Euromedia Group (9,25 %). Na sedmé místo dosáhl Supraphon (7,15 %), poté Publixing (7,14 %) a Bookmedia (3,41 %). Dále pak následují Nakladatelství Audiolibrix a Fonia každý s podílem menším než 2 %.

Novinkové tituly v roce 2023

V roce 2023 vyšlo u vydavatelství, která přispěla do statistik, 716 nových titulů, což je o 72 nových titulů více než v roce 2022.

Mezi žánry novinek je ve vedlejší kategorii detektivka a thriller (23,6 %), následuje beletrie obecně (17,46 %), dále kategorie ostatní, a to vlivem produkce časopisů. Následují sci-fi a fantasy, audioknihy pro děti a mládež, historické romány, naučná literatura, osobnostní rozvoj a humoristická literatura.

V roce 2023 klesl podíl počtu vydaných audioknih českých a slovenských autorů oproti zahraničním, přesto bylo vydáno více audioknih českých a slovenských autorů, a to 55 %.

Počet dramatizovaných děl zůstává poměrně stejný jako v roce 2022. Vzhledem k tomu, že dramatizace je produkčně nejnáročnějším žánrem, je potěšitelné, že více vydavatelů se o tento formát snaží, a ještě i s více tituly. Dominantní však zůstává četba.

Zdroj: AVA

10. PRÁVNÍ POVINNOSTI NAKLADATELE

Co se týká konkrétních právních předpisů, pomineme-li zmiňovaný aktuálně novelizovaný zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů, představuje pro nakladatelský obor specifickou právní úpravu zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů (zákon sám však pro nakladatele užívá ne zcela šťastně zvoleného označení „vydavatel“). Kniha, jejíž definici právní řád výslovně nestanoví, je v zákoně označena jako neperiodická publikace. Zákon o neperiodických publikacích určuje několik základních povinností nakladatele:

1) Povinné náležitosti knihy

Nakladatel je povinen v každé vydané knize uvést informace, jejichž rozsah je stanoven zákonem o neperiodických publikacích (název díla, informace o autorovi a nakladateli, rok prvního vydání, ISBN nebo ISMN u hudebnin apod.). Případné nesplnění této povinnosti ze strany nakladatele je přestupkem, za který může krajský úřad uložit pokutu ve výši až do 50 000 Kč.

Zákona o neperiodických publikacích se týká níže zmiňovaný návrh novely (respektive „trojnovely“, neboť se týká tří oblastí, tedy knih – zákon o neperiodických publikacích, periodik – tiskový zákon a knihoven – knihovní zákon), který byl již ve dvou předcházejících volebních obdobích (2016, 2019) neúspěšně projednáván v Poslanecké sněmovně a který byl v srpnu letošního roku 2024 opětovně (tedy již potřetí) předložen v doplněné podobě jako vládní návrh, projednáváný pod číslem sněmovního tisku 773. Trojnovela zamýšlí ke shora uvedeným povinným údajům doplnit rovněž název a sídlo osoby (tiskárny), která knihu vyrobila, a rok, ve kterém byla konkrétní verze vydána (spolu se shora uvedeným rokem prvního vydání).

2) Povinné výtisky a budoucí elektronický povinný „výtisk“

Nakladatel je dále povinen dle textu zákona bezplatně a na vlastní náklady odevzdat z každého vydání knihy do 30 dnů ode dne vydání celkem šest výtisků knihy příslušným knihovnám (Národní knihovně, Moravské zemské knihovně, Vědecké knihovně v Olomouci, Městské knihovně v Praze a místně příslušné krajské knihovně podle sídla nakladatele), upozorňujeme však, že v dlouhodobé praxi je dle výkladu Národní knihovny odevzdáváno pět povinných výtisků, přičemž takzvaný regionální povinný výtisk je předkládán vždy pouze místně příslušné krajské knihovně bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o Městskou knihovnu v Praze, nebo jinou krajskou knihovnu. Projednávaná novela tuto dlouhodobou praxi výslovně zachycuje.

Větší nakladatelské subjekty tak každoročně na vlastní náklady poskytují příslušným knihovnám zdarma stovky až tisíce knih z vlastní produkce včetně jejich dodání na vlastní náklady bez jakékoliv kompenzace ze strany státu.

Novinkou, se kterou opětovně přichází zmíněná trojnovela, je budoucí odevzdávání povinného „výtisku“ elektronické knihy a audioknihy. Vzhledem ke svému vzniku v polovině devadesátých let upravuje stávající znění zákona výslovně pouze tištěné knihy. S ohledem na vývoj segmentu elektronických knih a na skutečnost, že některé knihy mohou být vydány pouze elektronicky, a část kulturního dědictví, které shromažďuje Národní knihovna, tak může být ztracena, proto vyvstala potřeba novelizace. Na zpracování návrhu se SČKN aktivně podílel v rámci intenzivních jednání se zpracovatelem – ministerstvem kultury – a s Národní knihovnou, která je původcem navrhované úpravy. Trojnovela předpokládá odevzdávání povinného „výtisku“ elektronické knihy i audioknihy, a to pouze Národní knihovně, které by mělo být zajišťováno jednoduše prostřednictvím budoucí webové aplikace. SČKN se zasadil o to, aby nová povinnost zatěžovala nakladatele co nejméně:

- Pokud kniha nebude vydána i v elektronické podobě, nebudou nakladatelé povinni elektronický povinný výtisk odevzdávat.
- Je-li elektronická kniha vydána ve více formátech s různými ISBN, postačí odevzdání pouze jednoho formátu.

Trojnovele již od prvního návrhu v roce 2016 předpokládá, že stanovené knihovny (nejvýše knihovny oprávněné k příjmu povinného výtisku plus Parlamentní knihovna, Knihovna Národního muzea a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana) umožní svým uživatelům přístup k publikacím odevzdaným jako elektronické povinné výtisky, a to prezenčně prostřednictvím terminálu v objektu oprávněné knihovny na principu „4J“ – jednu knihu si v jeden okamžik v jedné knihovně bude moci zobrazit jeden uživatel, tak jako by se mohl začíst do jednoho povinného výtisku tištěné knihy. Nakladatelé, vědomi si významu knižní kultury a dostupnosti literárního kulturního dědictví, se tímto krokem hlásí ke své společenské odpovědnosti. Knihovny si na druhé straně uvědomují klíčovou potřebu zachování rozmanitosti knižní kultury, které je v zájmu čtenářů i autorů, s vědomím primárně konzervačního charakteru povinného výtisku, stejně jako skutečnosti, že k jeho odevzdávání dochází ze strany nakladatele bezplatně. Tato možnost a podmínky jejího uplatnění jsou proto výsledkem dohody mezi Národní knihovnou a SČKN na základě pečlivého balancování všech zájmů k dosažení spravedlivého výsledku.

3) Nabídková povinnost a další legislativní činnost SČKN

Nad rámec odevzdání povinných výtisků je nakladatel současně povinen nabídnout dalším knihovnám stanoveným vyhláškou ministerstva kultury č. 252/1995 Sb. Vydanou tištěnou knihu do 30 dnů ke koupi. Na základě jednání mezi SČKN a dotčenými knihovnami došlo k dohodě, na jejímž základě může nakladatel nabídkovou povinnost splnit též zveřejněním v periodiku *Knižní novinky* vydávaném ze strany SČKN. Tato možnost, včetně zadávání informací o vydané knize online do databáze spravované ze strany SČKN, představuje pro nakladatele významné zjednodušení a snížení souvisejících nákladů. Je třeba zmínit, že původní návrh aktuální verze trojnovely předpokládal rozšíření nabídkové povinnosti i na elektronické knihy. Vzhledem k podstatným odlišnostem v nakládání s elektronickou knihou uplatnil SČKN vůči tomuto návrhu odůvodněné zásadní připomínky, které byly po intenzivních mnohostranných jednáních akceptovány, a nabídková povinnost by se tak nadále měla týkat pouze knih tištěných.

Zdroj: SČKN, AK Růzha

© SČKN, 2024
ISBN: 978-80-908778-5-6